

STILDRAG HOS VÅRA FRANKOTECKEN V

1944—1949

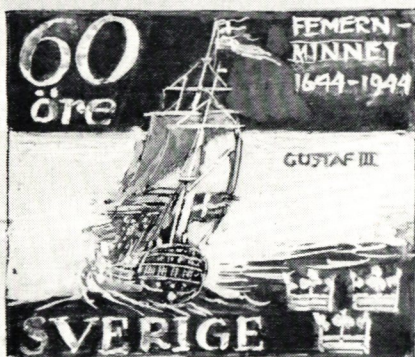
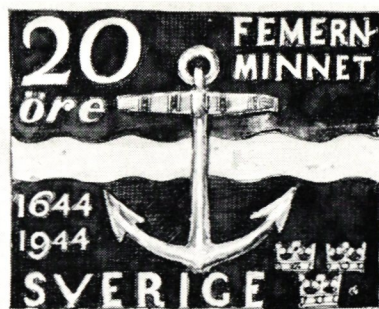
av Gilbert Svenson

HJORTZBERGS SISTA FRIMÄRKSSERIER

»Vår örlogsflottas betydelsefulla gärning i försvarsberedskapen under det andra världskrigets år för minnet till dess insatser i gångna tider vid värnet av vårt land». Så presenterade Generalpoststyrelsen den frimärksserie som utgavs den 13 oktober 1944 under rubriken »Svenska Flottan». Frimärkena utgavs närmast för att fira 300-årsminnet av slaget vid Femern, som resulterade i Freden i Brömsebro, där landets välde vid västkusten stadfästes.

1944 typ
Svenska
flottan
Hjortzberg

Olle Hjortzberg fick uppdraget att teckna serien och gjorde 8 skisser. Han tänkte sig en av valörerna med symboliskt motiv, ett ankare och tre kronor, två valörer med porträtt av amiralerna Carl Gustav Wrangel (1613—1676) och Clas Fleming (1592—1644) samt fyra med fartyg, de historiska krigsskeppen »Kung Carl», »Gustav III» och »Smålands Leijon» samt »Gustav V» jämte en jagare och en ubåt. När serien slutligen gavs ut hade antalet valörer minskats till 5. De symboliska motiven och Wrangels porträtt föll bort. Vidare ändrades förslaget med »Gustav III» till att visa akterspegeln av »Amphion». Och teckningen till valören med »Gustav V» förenklades till att endast visa detta fartyg. Serien kom att omfatta följande frimärken, 10 öre »Smålands Leijon» som var C. G. Wrangels flaggskepp under sjöslaget vid Femern, 20 öre Clas Flemings porträtt, 30 öre »Kung Carl» som var flaggskepp i den flotta som Karl XII byggde efter år 1700, 40 öre akterspegeln på »Amphion» som var Gustav III:s flaggskepp i slaget vid Svensksund 1790 och 90 öre »Gustav V» ett pansarskepp byggt 1918 och moderniserat för neutralitetsvakten under det andra världskriget.

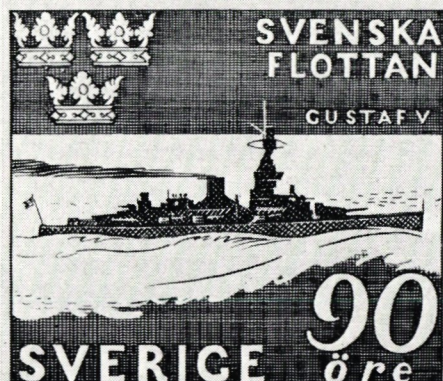
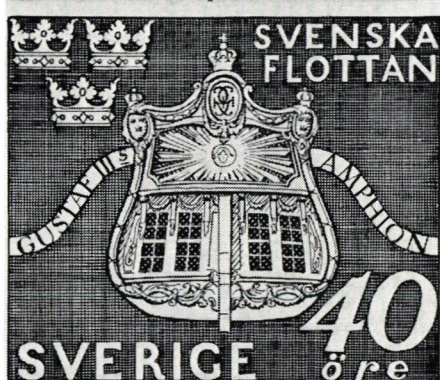
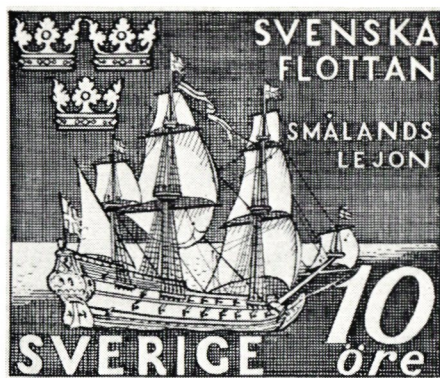

Skisser i gouache till serien »Svenska flottan» 1944. Text: Femernminnet 1644—1944.

Förslagsskisser till ej utgivet frimärke med Carl Gustaf Wrangels porträtt och originalteckning till valören 20 öre 1944.

Hjortzberg gjorde den förändringen från skisserna att han flyttade tre-kronorsemblemet från ramens nedre högra hörn till det övre vänstra samtidigt som han förstörde det. Uppförstoringen av kronorna var avsedd som en jämvikt till den tvåradiga texten »Svenska flottan», som på frimärkena ersatt förslagets »Femernminnet 1644 1944», och att korrespondera med de diagonalställda kraftiga valörsiffrorna nertill.

Hjortzbergs originalteckningar till fartygsmotiven i serien »Svenska flottan» 1944.

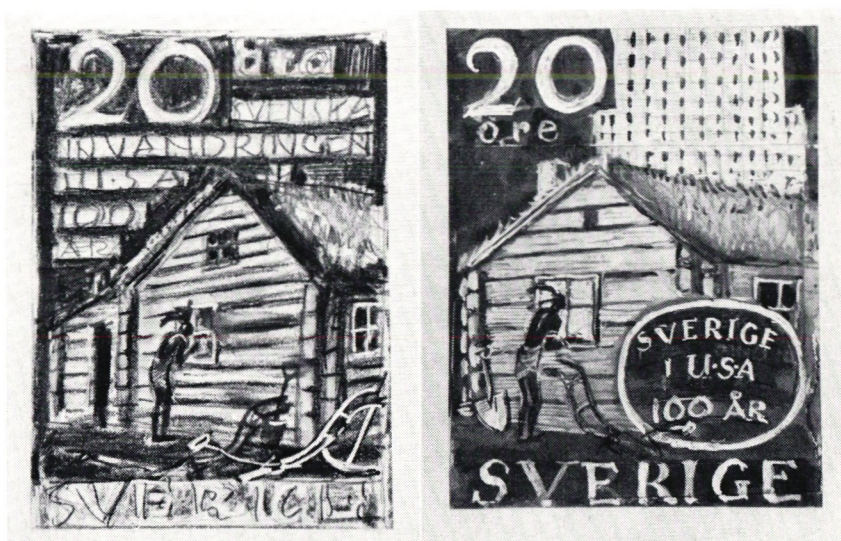
Men arrangemanget blev inte helt lyckat. Skissernas placering av valörsiffrorna som liknar Riksdags-, Postjubileums- och Nya Sverige-frimärkenas var avgjort bättre. Särskilt valören 20 öre förlorade på ändringen. Flemings porträtt reducerades där på ett olyckligt sätt. Även om denna serie har mycket av Hjortzbergs storsvenska festivitas, inte minst i Amphionmärket, når den inte upp till hans tidigare mästerverk som frimärkskonstnär.

1948 Typ
Svenskar
i USA
Hjortzberg

Den 26 april 1948 signerade Olle Hjortzberg ett förslag (sid 73) till de frimärken som utkom samma dag. Detta är den direkta förlagan till den teckning som användes för frimärksgravyren (av Ewert). Men denna teckning har samma särart som frimärkena, att ordet »öre» är insprängt i valörsiffrorna.

Hjortzberg gjorde tre förslag med detta valörrangemang, 1) USA:s (t. v.) och Sveriges (t. h.) flaggor samt tre dominerande kronor liksom på serien »Svenska Flottan» och texten »Sverige i USA 100 år» 2) Indian och grävande svensk emigrant i blyertsförslag närmast föregånget av ett liknande med mera neråtböjd indian. Text »Sverige i USA 100 år», olika disponerade. Detta motiv använde Hjortzberg till den FDC-stämpel som PFFS åsatte serien utgivningsdagen den 26.4.1948. En skiss till stämpeln ser man under det sista förslaget¹. 3) Detta förslag är redan omnämnt och visar en plöjande bonde, där hästen inte syns framför ett blockhus och med en skyskrapa t. h. i bakgrunden. Valören är här liksom på samtliga (i Postmuseum) bevarade 15 förslag 20 öre.

På det troligen första förslaget till Pionjärserien ser man gaveln av ett knuttimrat blockhus med torvtak och med tillbyggt stall samt jordbruksredskap: hacka, spade, årder och plog vid husknuten. Utanför gavelfönstret står en indian lutad och spejar in i huset. Texten är »Svenska invandringen i USA 100 år». Upptill står »20» följt av »öre»

Hjortzbergs första skisser till »Svenskar i USA» 1948.

¹ Vid några tillfällen har samma konstnär, som tecknat frimärksserien även fått utföra FDC-stämpeln. Samma år (1948) ritade Akke Kumlien även Strindbergs-stämpeln.

samt nertill »Sverige». Nästa förslag är liknande, men huset är förenklat (utan tillbyggnad) och redskapen endast spade och plog. Indianen framträder mera i förgrunden mot det förstörade gavelfönstret. Ett nytt bildelement är skyskrapan som reser sig som en vision bakom pionjärhuset. Möjligen har konstnären tänkt på svenskarnas insatser som byggmästare och byggnadsarbetare främst i Chicago omkring år 1900. Texten är ändrad med öre *under* valörsiffran och »Sverige i USA» i en oval textsköld framför blockhuset t h över ordet Sverige. På nästa förslag (3) har konstnären låtit skyskrapan växa upp till full höjd d v s från nedre textbladet till överkanten, blockhuset har återfått sin tillbyggnad och flyttats t v. Indianen har försvunnit och som nytt bildelement tillkommer svenska unionsflaggan och t h och över den stjärnbaneret. Texten har förenklats till »Emigration 100 år» på ett vertikalt ramtextband som understryker skyskrapans resning.

Skiss sid 71 ritar Hjortzberg på ett tryckt tävlingsprospekt med årtalet »1948». Även där finns ordet »Emigrationen» men byggnaderna har flyttats bakåt för att ge plats åt en plöjande bonde *med* häst som är ställd som en låg fris över ordet »Sverige». Flaggorna har flyttats i sär och för att understryka skyskrapans höjd har ett par skyar ritats över USA-flaggan.

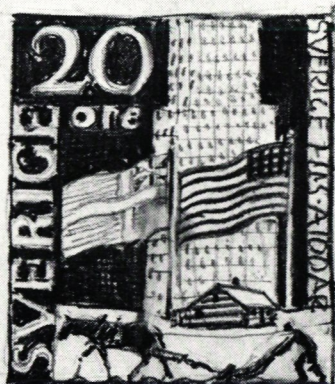
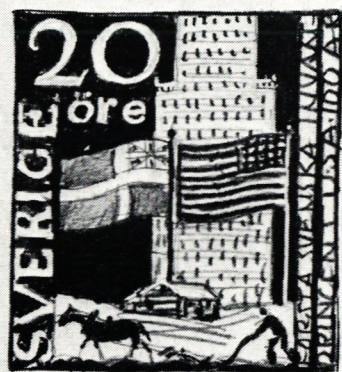
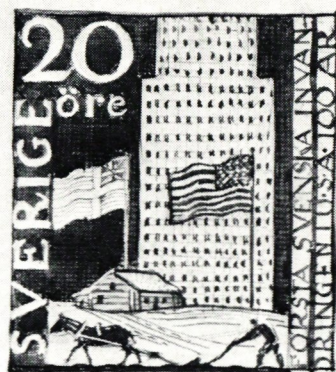
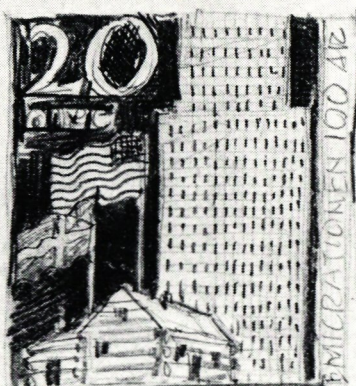
Före skissen upptill h. på sid 72 har troligen Hjortzberg fått ett meddelande om att serien skulle ges ut i det mindre, ordinarie frimärksformatet. Detta medförde att han på den mera kvadratiske ytan omdisponerade texten så att ordet »Sverige» fyller till den vänstra vertikala ramen under siffran 2 i 20. Det breda ordet t v torde ha medfört att konstnären prövar en två-radig text t h för att åstadkomma jämvikt. För att fylla *båda* raderna prövar han den längre texten »Första svenska invandringen i USA 100 år». De extra skyskraporna t v liksom skyarna har försvunnit, men flaggor, blockhus och plöjare finns kvar.

Skissen därunder har samma textarrangemang, men flaggorna har förstörats och den svenske stången flyttats framför skyskrapan. På den sista skissen i serien där hästen finns kvar har blockhuset flyttats t h framför skyskrapan och i tomrummet mellan stängerna och över själva plogen. Denna skiss resulterade sedan i det renodlade flaggmotivet. (Sid 71)

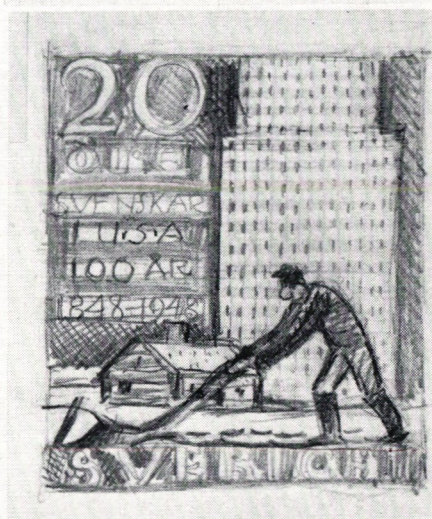
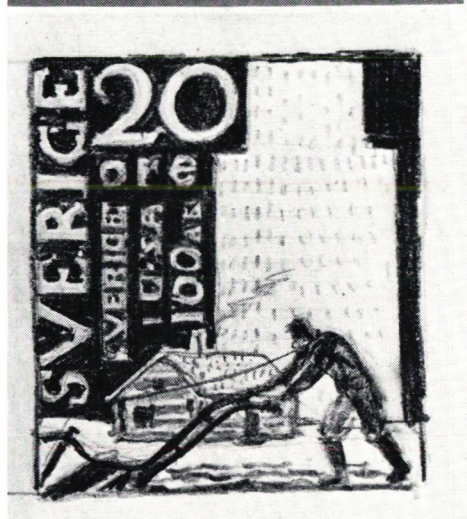
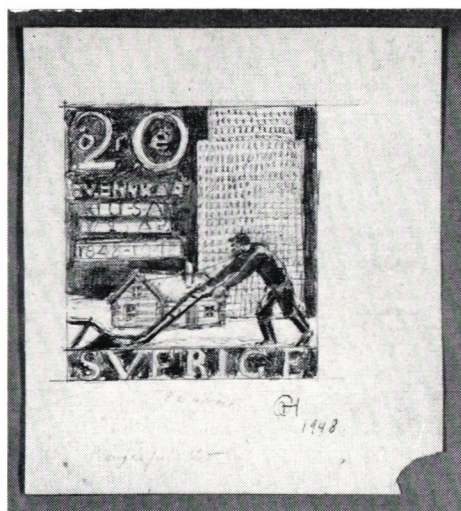
På några följande skisser där hästen och flaggorna tagits bort behåller Hjortzberg till en början »Sverige» i ramen t v och flyttar t o m »20 öre» närmare skyskrapan. Texten förkortas på nytt till »Sverige i USA 100 år», dels i ett ramband t h, dels under valörsiffran. Blyerts-

Skisser i gouache och blyerts med motiven flaggor, nybyggare och indian och plöjare. På en av skisserna ser man utkastet till den FDC-stämpel som användes den 26.4.1948.

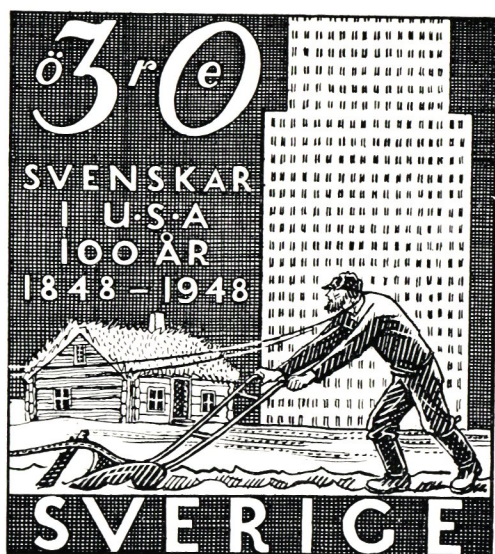

Flaggorna var motiv tillsammans med skyskrapa och timmerhus på flera av skisserna, senare i kombination med plöjaren.

Plöjaren utan häst börjar dominera frimärksbilden och texten prövas i flera varianter.

skissen som närmast föregår det i inledningen nämnda förslag 3) visar en återgång av ordet Sveriges placering nertill som sockel för plöjaren. Texten är arrangerad i tomrummet t v om skyskrapan i sex rader »20 öre Svenskar i USA 100 år 1848—1948». Detta förslag är ur textsynpunkt seriens bästa.

Hjortzbergs originalteckning »Svenskar i USA» 1948

Originalteckningens (ovan) uppenbara svagheter är mest märkbara på textplanet med en mera originell än bra placering av ordet »öre». Siffrorna i lutande stil är mycket påfrestande och förflyttningen av blockhuset t v är inget framsteg. Serien väckte en bister kritik i pressen.¹

NYA FRIMÄRKSKONSTNÄRER 1944—49

Den 15 april 1944 debuterade konstnären *Harald Sallberg* (1895—1963) som frimärkstecknare med frimärkena till Sveriges Sjökartas 300-årsjubileum. Frimärksbilden visar den översiktskarta över Östersjön, Finska viken och Kattegatt som åtföljde »Johan Månssons sjöbok» utgiven 1644. Sallberg var en av våra främsta grafiker och i hans frimärksteckningar är text och bild likvärdiga, även om han i detta frimärke som utgavs i valörerna 5 och 60 öre i stort följer Schonbergs tradition med trekronorsymbolen nertill vid sidan av landsnamnet.

1944 Typ
Sveriges
sjökartas
Sallberg

¹ Gilbert Svenson Stildrag etc. Postryttaren 1965 sid 151.

80-årsminnet av den första Röda korsföreningens bildande i Sverige firades den 27 februari 1945 med ett frimärke, som utgavs på Prins Carls (1861—1951) födelsedag. Frimärket tecknades av Harald Sallberg som hade tänkt sig ett tvåfärgat märke med grå ram och rött kors. Med dåvarande tryckmetoder visade detta sig omöjligt att realisera och frimärket utgavs i en färg — rött. För att ernå en kraftigare infärgning av det röda korset utfördes detta i en tätare gravyr (av Sven Ewert). Även på detta märke behöll Sallberg de tre kronorna nertill vid landsnamnet vilket gav den i övrigt vackra kompositionen med sin väl avvägda text en viss obalans och gör att ordet Sverige verkar hoptryckt i förhållande till »20 öre».

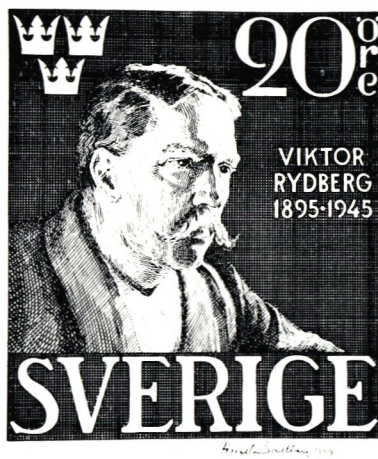
1945 typ
V. Rydberg
Röda Korset
Sallberg

Sallbergs teckningar till Sveriges sjökarta 1944 och Röda Korset 1945.

Sallbergs sista frimärke utgavs den 21 september 1945 med anledning av 50-årsminnet av Viktor Rydbergs (1828—1895) död. Porträttet återger ett parti av Albert Edelfeldts (1854—1905) målning av V. R. vid arbetsbordet från år 1892. Sallbergs teckning daterad 1944 avviker något från de utgivna frimärkena i valören 20 och 90 öre. Ordet »öre» har tagits bort liksom årtalen »1895—1945» under namnet Viktor Rydberg. På detta frimärke har Sallberg placerat de tre kronorna i övre vänstra hörnet som pendang till valörsiffran och även tecknat landsnamnet med mycket kraftig stilgrad. Även detta frimärke graverades av Sven Ewert.

1945 typ
V. Rydberg
Sallberg

1946
Tegnér-
förslag
Sallberg

Till Tegnérjubileet 1946 utförde Sallberg två förslag till ett porträtt-frimärke i valören 20 öre efter Johan Niklas Byströms (1783—1848) Tegnérbyst från 1829. Frimärkena utgavs sedan i valörerna 10 och 40 öre efter en omarbetad teckning (20 öre) av Sven Ewert. Denna bygger på Sallbergs förslag, men är mera realistiskt i skildringen av porträttbysten. Ewert har låtit de tre kronorna byta plats med valörsiffran och utformat dem utan stilisering. Tyvärr kom de på detta sätt att alltför mycket likna skaldens »lockar». Kontrasten blir därför stor till den tunga och charmlösa texten.

1945 Typ
Svensk
press
Bull-
Hedlund

Bertil Bull-Hedlund (1893—1950) var en av vårt lands främsta grafiker och bokillustratörer men han fick tyvärr endast ett uppdrag som frimärkstecknare. Det kom så sent som 1945 och avsåg ett frimärke till 300-årsminnet av den första svenska tidningen, »Ordinari Post-Tijden» utgiven 1645. Bull valde att till sin vackra frimärksteckning skildra symbolerna »upplysningens fackla» och en gåspenna. »1945 var ju symbolerna nästan självfallna efter många års krig och mer eller mindre energiska försök till censur av det fria ordet» yttrade Bull-Hedlund 1948.¹ Resultatet blev också ovanligt vackra frimärken i valörerna

¹ Frimärksnytt N:r 6 oktober 1948 sid. 3.

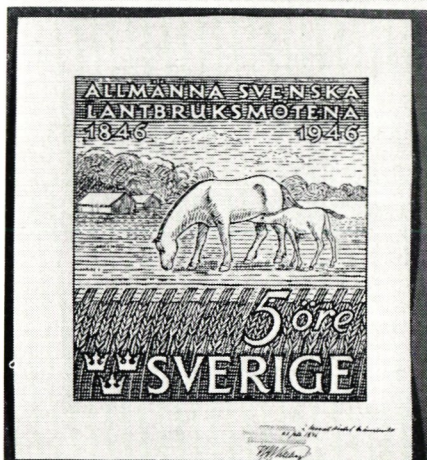
Föregående sid. Edelfeldts Rydbergsporträtt 1892 och Sallbergs teckning signerad 1944. Överst Sallbergs förslag till Tegnérfrimärke 1946 med porträttbyst av Byström från 1829 och därunder Sven Ewerts omarbetade teckning till frimärket.

5 och 60 öre med fylliga färger, som Bull själv önskade det. Särskilt valörsiffrorna har tecknats med både originalitet och skönhet. Gravyr: Sven Ewert.

Den 20 februari 1946 godkändes i heraldiskt hänseende förslagsteckningen av *Otte Sköld* (1894—1958) till frimärken med anledning av 100-årsminnet av de Allmänna svenska lantbruksmötena. Frimärksbilden visar en lantlig pastoral med bondgård och hästar. Expertisen fann så snart frimärket kommit ut att fölet diar på ett felaktigt sätt och menade att endast tapirer kan dia i denna ställning. Konstnären omarbe-

1946 Typ
Lantbruks-
mötena
Sköld

Bull-Hedlunds teckning till »Svensk press 300 år» 1945 och Otte Skölds förslag och antagna teckning till lantbruksfrimärkena 1946.

tade ett par gånger nederdelen av frimärket och reducerade de stiliserade sädesaxen till 10 stycken och gjorde texten tydligare på den antagna teckningen för frimärkena i valörerna 5 och 60 öre. Gravyr: Sven Ewert.

Den andra lingiaden i Stockholm firades med frimärkena i valörerna 5 och 15 öre. Dessa är de första svenska, som visar motiv med sportslig anknytning. Teckningarna utfördes av *Georg Lagerstedt* (1892—). Märkena håller en viss kylig elegans som väl ansluter sig till den dåvarande svenska traditionen. Gravyr: Sven Ewert.

*Georg Lagerstedts idéskiss och teckning till
frimärke vid den Andra Lingiaden i Stock-
holm 1949.*

Av berömda svenskar var *August Strindberg* (1849—1912) den förste som firades med tre frimärken på 100-årsdagen av födelsen den 22 januari 1949. Frammärkena tecknades av vår banbrytande typografi-expert *Akke Kumlien* (1884—1949) efter Richard Berghs (1858—1919) porträtt från 1905 av Strindberg. För texten använde Kumlien sin rena och vackra »Kumlienmedieval» som gör detta frimärke till vårt första med helt riktiga proportioner mellan text och bild. Liksom Olle Hjortzberg året innan, fick också Kumlien rita den FDC-stämpel som användes av PFFS den 22/1.

Ett särskilt stildrag på dessa frimärken är, att på Kumliens önskan en stor del av upplagan trycktes så, att även det vita frimärkspapperet blev tonat i frimärkenas färg liksom på 20-talet.¹ Detta bidrog även till dessa märkens milda skönhet. Tyvärr gick Kumlien bort redan samma år och detta lyckokast till frimärken, där Sven Ewert har stor del genom sin kongeniala gravyr, blev alltså Kumliens första och sista arbete för Postverket.

EINAR FORSETHS 40-TALSTECKNINGAR

Einar Forseth är vårt lands mest uppslagsrike frimärkstecknare och skapare av våra stilistiskt bästa frimärken under 1920-talet — lejon-typen och Gustav Vasa.² Han erhöll blott ett enda uppdrag som frimärkstecknare under 1930-talet nämligen Postsparbanken 1884—1934.³ Han hade visserligen deltagit i 1937 års pristävlan om nya frimärken med ett 40-tal intressanta förslag⁴, men inget kom till utförande.

Lunds domkyrkas 800-årsjubileum inföll 1945, men kriget gjorde att jubileumsfirandet uppsköts till den 28—29 maj 1946. Forseth gjorde liksom han tidigare brukat först en serie arbetsteckningar, ett 10-tal utkast på två skissboksblad och därefter sex förstudier till det frimärke som resulterade i 20-öresfrimärket. Dessa skisser som är numrerade 4—8 och 10 visar domkyrkan från olika perspektiv. Slutligen stannade konstnären för ett förslag (10), som han betecknar »idéskiss». Detta visar domen från korpartiet — byggnadens äldsta del — vilken invigdes år 1145.

¹ Man tog tillfälligt bort den duk som torkade av tryckcylinderns överflödiga färg.

² Gilbert Svenson, *Stildrag etc.* Postryttaren 1963 sid 86 ff

³ » » Stildrag etc. Postryttaren 1964 » 78 ff

⁴ » » Stildrag etc. Postryttaren 1965 » 136

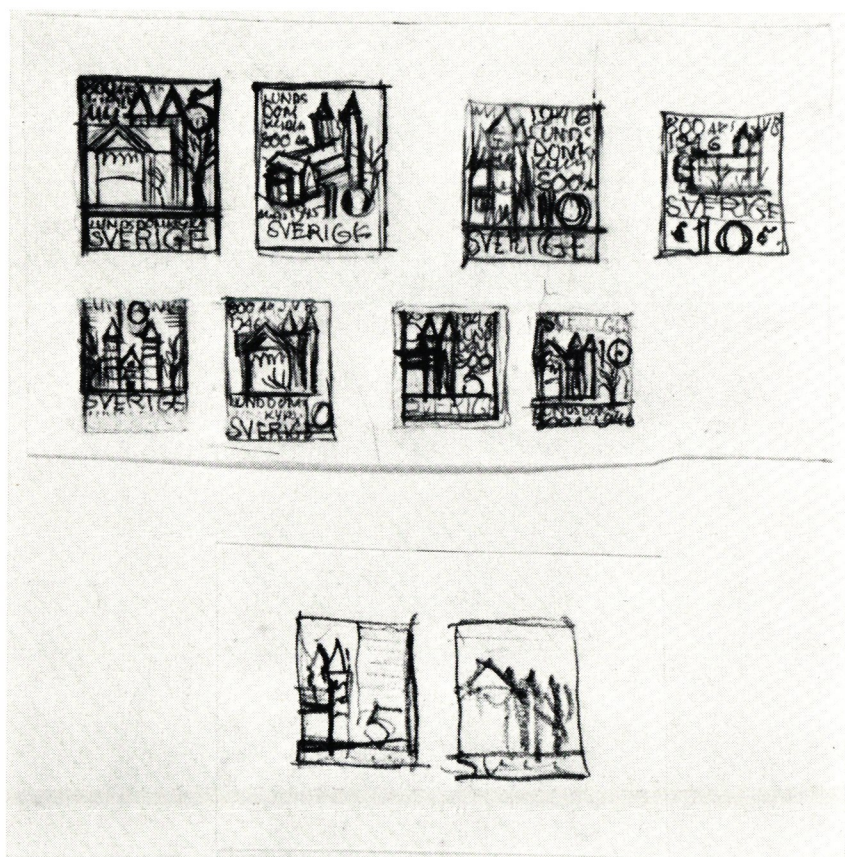

Akke Kumliens utkast till Strindbergsfrimärke 1949 med porträtt efter Richard Berghs målning 1905. Gravyren till detta välkomponerade märke gjordes av Sven Ewert.

Forseth prövade olika placering av text och valörsiffror, vilka han jämte tre kronorsemblemet lät kringgärda bilden liksom det sedan helt slopade året 1946.

Slutförslagen 8 och 10 visar den starkt koncentrerade bilden av kyrkan ställd liksom på en kraftig »sockel» bildad av ordet Sverige och med valörsiffrorna t h om kyrkan. Samtliga förslag är signerade och daterade 1946 och torde ha utförts i början på året. På originalteckningen till 20-öresmärket återfinns konstnärens signatur »Fo» strax under siffran 0 i 20, men den har tagits bort på frimärksgravvren, som utfördes av Ewert. Detta frimärke tillhör Forseths allra bästa.

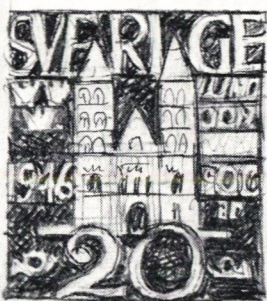
Arbetssteckningar av Einar Forseth till frimärkena för Lunds domkyrka 1946.

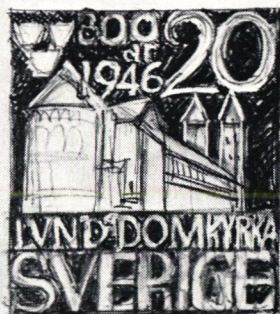
Lund 1946

Lund 1946

Lund 1946

Lund 1946

Lund 1946

Lund 1946

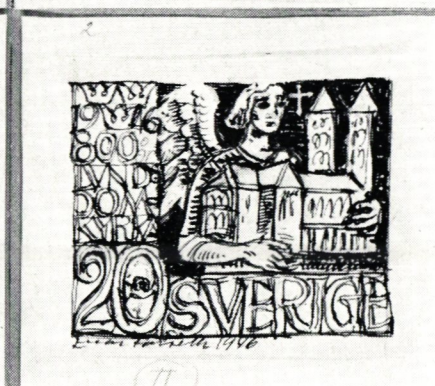
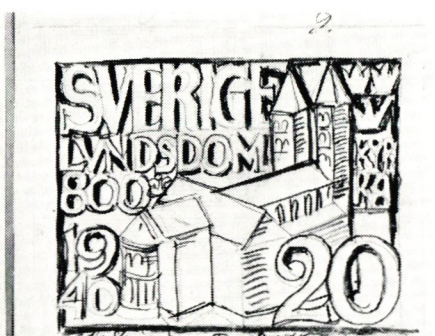
ide skiss.

£ Forseth 1946

I, II, III

Valören 20 öre tar form, Forseth 1946.

Forseths teckning till valören 20 öre och därunder skisser och idéutkast till valörerna 15 och 90 öre.

Forseths teckning till valören 90 öre 1946.

Till valörerna 15 och 90 öre, som utgavs i det större, liggande formatet gjorde Forseth förslag betecknade 1—3 samt 9, det senare även betecknat som »idéskiss». Just detta förslag avbildat t h på sid 84 hade i sin starka stilisering kunnat bli ett ovanligt bra frimärke, med ett originellt samspel mellan bild och text.

Tyvärr fick det vika för det mera banala motivet med ängeln som håller modellen av kyrkan. Den antagna teckningen innebar ytterligare en försämring genom att ängeln förstörades på kyrkans bekostnad och korssymbolen flyttades mitt över västtornen. Fräschören hos förslags-teckningen försvann därmed. Gravyren gjordes av Ewert.

Det lär ha varit Einar Forseth själv som föreslog ett frimärke över *Alfred Nobel* (1833—1896) till 50-årsminnet av hans död. Liksom till Lundafrimärkena tänkte sig konstnären först två olika motiv, ett i det mindre och ett i det större, liggande formatet. För dessa frimärken, som utgavs på Nobeldagen den 10 december 1946 har det bevarats ett ovanligt stort antal arbetsskisser och förslagsteckningar.

1946 Typ
Nobel
Forseth

På sid 86 visas ett blad med 5 uppklistrade lappar ur ett skiss-block med tillhoppa 15 förslagsskisser, därav fem i det liggande formatet. Samtliga visar profilbilden av Nobel efter ett *fotografi* sid 94 och arket har anteckningar gjorda av konstnären; bl a »idéskiss» på ett par av förslagen.

Arbetssteckningar av Forseth till Nobelprimärke 1946.

Detalj från föregående sida med anteckningar av konstnären.

Beträffande texten gjorde Forseth anteckningarna: 1) hela namnet Alfred Nobel 2) event. Text Uppfinnare Donator.

En egendomlighet för alla dessa skisser är att de innehåller de felaktiga årtalen »1846—1946». Nobel var född 1833 och dog 1896, det gällde alltså ett 50-årsjubileum, inte ett 100-års vilket konstnären tydligen först har trott. Ytterligare ett par senare förslag sid 92 har fö texten »1847—1947», även den alltså felaktig. Skissbladet har även anteckningen 3) Lager före palm event. båda.

Förslagen i det större formatet avbildas på detaljbilder på denna sid. Det ena nederst t v visar Nobels huvud omgivet av två lagerkvistar, de övriga en kvinnlig gestalt, först stående upprätt och hållande en palmkvist (överst t h) och dels framåtböjd med palmkvist och ymnighetshorn (nederst t h). Detta har anteckningen »idésskiss» samt »icke riktigt bra», troligen för att porträtthuvudet är placerat väl lågt. På de båda

Genie med palmkvist och ymnighetshorn, detalj från sid. 86.

Idéskisser i tusch till Nobelprimärket. Jfr. sid 86.

sista skisserna har huvudet lyfts upp över texten Sverige och det ena betecknas I »bäst av de stora». Det nedre har utom texten: Alfr. Nobel 1846—1946 Donator Uppfinnare även, Prix Nobel Pax.

1946 gjorde Forseth ett uttalande: »När det gäller porträttfrimärken bör inte det allt dominerande vara likheten, tvärtom bör porträttet underordnas de övriga kraven».¹

För det mindre formatet har det bevarats ett stort antal skisser dels i blyerts dels i tusch samt ett 10-tal förslagsteckningar i tusch. Redan i den tidigaste skissen härovan har konstnären löst kompositionen av tre kronorsemblemet överst, valörsiffran där under och ordet Sverige nederst, med porträttet t h. Landsnamnet bildar ännu en hög sockel lik-som på Postsparbanksfrimärket.²

¹ Frimärksnytt N:r 6 oktober 1947 sid 4.

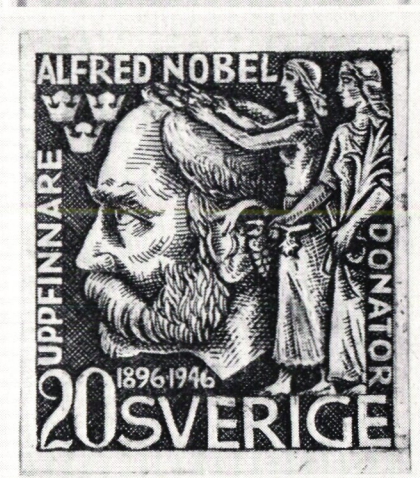
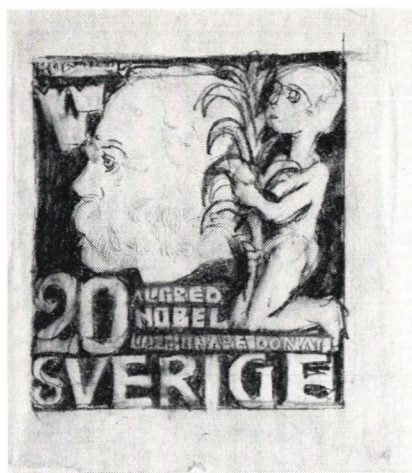
² Jfr a.a. Postryttaren 1964 sid 79.

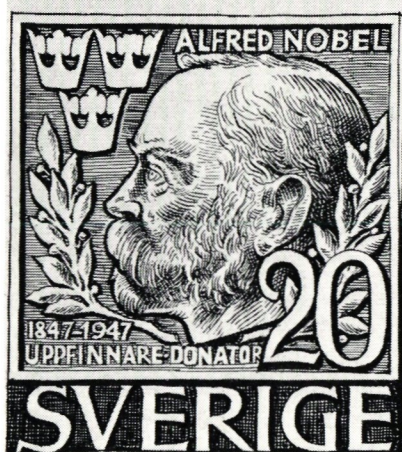
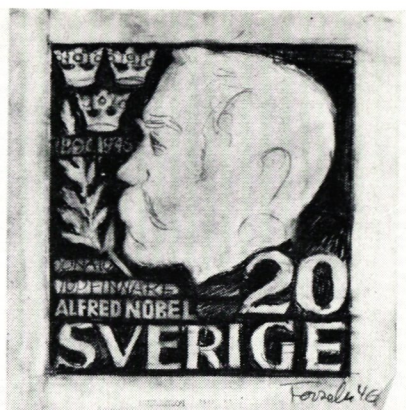
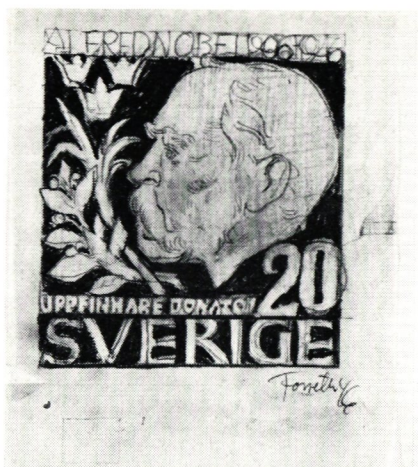
Efterhand prövades olika alternativ med den långa, ursprungliga texten samtidigt som konstnären följde en av sina anteckningar från skissbladet »Sverige kan något minskas». Han provade även på dessa skisser en palmkvist, bakom och framför profilens bakhuvud. Palmkvisten hålls på en av skisserna av en knäböjande barngestalt, på en annan av en stående kvinna som med högra handen även håller en lagerkvist över Nobels huvud. På en därpå följande skiss finns det två kvinnor, den ena hållande en palmkvist och dessutom en druvklase (!) den andra kvinnan lagerkröner med båda händerna Nobel. Denna skiss har sedan utarbetats till en särskild förslagsteckning sid 91. Denna är intressant och har även förtjänster i den logiskt placerade ramtexten: Uppfinnare Alfred Nobel Donator, även om tre kronorsemblemet är heraldiskt felaktigt placerat *under* en text. Valörsiffran har också måst krympas för att få rum t v om ordet Sverige.

På några följande arbetsskisser och utarbetade förslag har figuren helt försvunnit, men symbolerna palm- och lagerkvist finns delvis kvar sid 92.

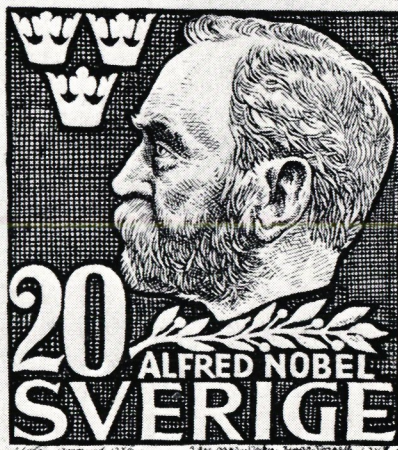
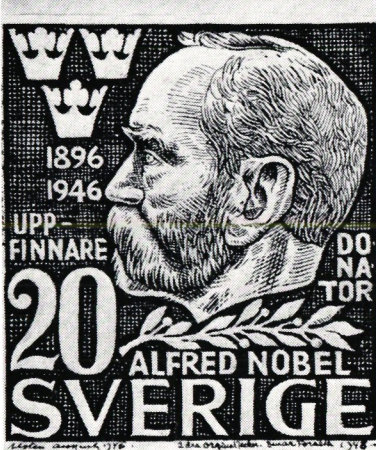
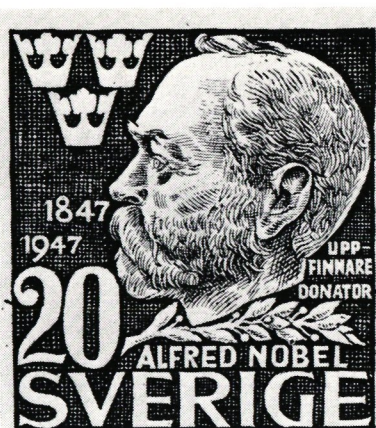
En av förslagsteckningarna — den med de felaktiga årtalen 1847—1947 — har två lagerkvistar, på den andra finns det blott en enda kvist liksom på en samtidigt gjord skiss (överst t h). En följande skiss sid 94 har en lagerkvist, som har sänkts till i höjd med hakan och liksom de tidigare har den valörsiffran t h under huvudet.

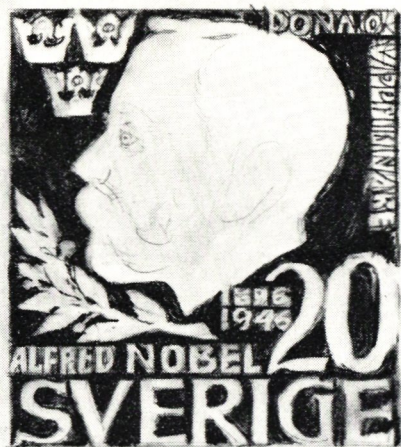
Föregående sid. idéskisser i blyerts som visar palmkvistens utveckling via (härövan) ett knäböjande barn, en krönande kvinnogestalt och till de båda kvinnliga genierna som har olika symboliska funktioner.

Skisser och förslagsteckningar till Nobelprimärket. Palmkvisten har efterhand ersatts med en lagerkvist.

Valörsiffror och porträttshuvud har bytt plats och lagerkvisten lagts bakåt under huvudet. Teckningen nederst t.h. användes för frimärket.

Fotografi av Alfred Nobel från 1890-talet samt skiss med utsparat plats för porträttshuvud.

De slutgiltiga förslagen sid 93 av vilka ett valdes till originalteckning för frimärket visar att den största förändringen är att valörsiffran återförts t v över landsnamnet och att lagerkvisten placerats bakåtliggande och u n d e r Nobels huvud.

Förslagsteckningarna nederst har båda anteckningen »Ålsten augusti 1946 2dra originaltekn. Einar Forseth 1946», den t v dessutom »all små text årtal borttages». Ett detaljstudium av dessa fyra till synes likadana profilporträtt visar avvikelser i pannans skuggning och på kindskägget men dessutom även i huvudets proportioner. Frimärkena utgavs slutligen i det mindre formatet i valörerna 20 öre röd och 30 öre blå efter en gravyr av Sven Ewert.

1947 Typ
Geijer
Forseth

Den 23 april 1947 inföll 100-årsminnet av *Erik Gustaf Geijers* (1783—1847) död. I Postmuseum finns två skisser och två förslagsteckningar av Forseth till porträttfrimärken över Geijer. De är alla signerade och daterade 1947 och den ena förslagsteckningen har påteckningen »Einar Forseth Ålsten Febr. 1947». Förslagen är dels ett profilporträtt av Geijer, troligen gjort efter en porträttbyst dels efter en målning av J. G. Sandberg (1783—1854) från år 1843. Profilporträtten följer upp-

Forseths fyra förslag till frimärke 1947 vid Geijer-jubileet.

ställningen från Nobelprimärkena med tre kronor och valörsiffror över Sverige t v, däremellan ser man en stiliserad lyra. Över huvudet står det »Geijer» respektive »E. G. Geijer».

På skissen liksom på förslagsteckningen med Sandbergsporträttet, når Geijers huvud upp till den övre ramkanten och texten E. G. Geijer har flyttats till den högra ramkanten och över skaldens skuldra. Förslags-teckningen i valören 90 öre visar en dubbelsymbol, dels lyran för Geijers

*Obs enligt överenskommelse
justeras gravören så
som konstnären önskar!*

Forseths teckning till Geijerfrimärke 1947.

poetiska verksamhet dels oljelampan för hans vetenskapliga. Originalteckningen i valören 5 öre härövan har endast lyran som symbol. Denna har tecknats mindre och flyttats något uppåt. Porträttet har ytterligare förenklats i dragen och kanske banaliserats något. Denna teckning har påskriften »3dje alternativet Einar Forseth Febr. 1947». Dessutom har den anteckningen »obs enligt överenskommelse justerar gravören såsom konstnären önskar». Gravyren till båda frimärkena, 5 öre grön och 90 öre blå utfördes av Ewert.

KUNGAFRIMÄRKEN

1947 beslöt Generalpoststyrelsen att Gustav V:s 40-årsjubileum som regent samma år skulle firas med särskilda frimärken och att frimärken speciellt skulle ges ut också till kungens 90-årsdag året därpå. Uppdraget att teckna dessa frimärken anförtroddes åt Forseth.

Einar Forseth hade redan år 1919 inlämnat särskilda förslag till nya frimärken.¹ De visar bl a kungens huvud i vänsterprofil mot en kron-tapetmönstrad fond. Konstnären tog upp samma tema, men med ett glesare kronmönster i en arbetsskiss som bär inskriptionen »Studie augusti 1947 Einar Forseth».

¹ a. a. Posttryttaren 1963 sid 89.

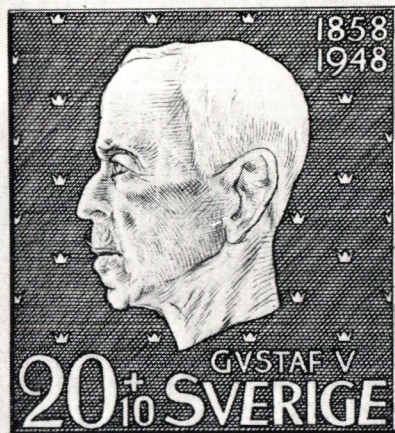
Forseths kungaporträtt och frimärkesförslag 1947.

Samtidigt gjorde han en förslagsteckning med hel fond och med tre kronorsemblemet t v och årtalen 1907 t h upptill härovan. Den 3 september 1947 uppvisades enligt en anteckning på skissen även ett annat förslag. Detta visar de tre kronorna under varandra och kungens krönte namnchiffer delvis skymmande porträtthuvudet och årtalen 1907 1947 t h mellan monogram och texten Sverige nertill. På detta förslag har Forseth gjort anteckningar »No 1 enligt Överintendent Wettergrens mening med reservation för det alltför trängda kungamonogrammet. Obs nu ändrat».

Skiss, förslagsteckning och teckning till frimärken vid regeringsjubileet 1947.

Nästa sid. skiss till frimärke från 1947 omarbetat till frimärkesförslag till 90-årsdagen 1948. Därunder Forseths teckning till detta frimärke.

Originalteckningen som i det stora hela ansluter sig till detta förslag och är signerad »Einar Forseth Ålsten sept 1947», är också försedd med en stämpel och påteckningen om Riksheraldikerämbetets godkännande den 13 sept 1947, detta trots att tre kronorsemblemet är placerat på ett dekorativt bra — men heraldiskt sett oriktigt sätt.

Troligen uppstod det under tiden en viss tveksamhet om porträttlikheten eftersom konstnären på hösten gjorde en ny porträttstudie i blyerts av kungens profil. Detta porträtt som även tillhör Postmuseum har påteckningen »Drottningholm slott 22.10.1947 Einar Forseth» sid 97.

Frimärkena till Regeringsjubileet utkom den 8/12 i valörerna 10 öre violett, 20 öre röd och 60 öre rödlila, med gravyrer av Ewert. Porträttgravyren är ganska vag i förhållande till originalteckningen, något som säkert bidrog till att dessa frimärken utsattes för en övervägande negativ kritik.

I 90-årsfrimärkena fick Forseth slutligen tillfälle att realisera sitt gamla förslag från 1919, vilket omarbetades år 1947. En förslagsteckning visar ännu 1947 års komposition med årtalen t h upptill 1858 och 1948.

Kungaprofilen har förminskats något jämförd med originalteckningens sid 99. På denna har årtalen flyttats över till vänster upptill. Framärkena utgavs den 16 juni 1948 i valörerna 10+10 öre grön, 20+10 öre röd och 30+10 öre ultramarin. Gravyren utfördes av Sven Ewert och blev tyvärr även nu i tunnaste laget.

Frimärkena var alltså inte särskilt lyckade. Detta bidrog troligen till att Forseth, trots att han vunnit 1949 års tävlan om nya UPU-frimärkena inte erhöll flera uppdrag som frimärkstecknare sid 101.

Forseth röntes samma öde som Olle Hjortzberg hade gjort efter serien »Svenskar i USA» sid 74¹. Tyvärr blev bådas sorti ur den svenska frimärkskonsten halva misslyckanden.

¹UPU-frimärkena utgavs efter teckningar av andre pristagaren Mark Sylwan.

Forseths segrande förslag vid tävling till UPU-frimärke 1949.

Teckning av Forseth till inte utgivet UPU-frimärke 1949. Texten har ändrats och duvan bär ett brev i stället för en olivkvist i näbben.

Blyertsteckning av Axel Törneman med intressanta förslag — ovala tandade format — som skisser till de frimärksförslag, vilka konstnären inlämnade vid 1919 års pristävling om nya frimärken.

I min uppsats »Stildrag etc», Postryttaren 1963, sid. 98, förmodades det, att ett par förslag till frimärken hade utförts av Bertil Lybeck.

Under år 1965 lyckades museet emellertid att förvärva 15 skisser till frimärken från konstnären Axel Törnemens sterbhus. Det är alltså numera helt klart att såväl dessa skisser som förslagen har utförts av Axel Törneman. Jfr. även avd. Redogörelse för Postmuseum under år 1965 på sid 136.